

— moje nogi si je ogledoval (236 — o mojih nogah so menili, da bodo *te noge* nekaj izrednega (235) — *osupel* si je ogledoval noge in se *čudil* (235) — od zdaj sem bila *neka druga jaz* (237) — zdelo se mi je kot kruto posmehovanje, da se zdaj Nemec na umiku nenadoma *bojuje* za eno nogo, *ko je štiri leta povzročal samo zlo*. Ta je *vlekel to zlo še dalje*: bil je prostovoljec od Poljske naprej (235) — vmes se je ženska jezila s prašiči (193) — ne smem nikomur ničesar *odrušiti* (170) — »E, Dušan«, *so se ga spominjali*, kakor so od nekdanj ljudi *izzvani* od bogve česa *izbrskavali* stare spomine (131) — okrožnice, kakor vselej vseh mogočih podpisnikov so morale točno tja, *kot je pripisal* Gorazd (132) — Nemirno išče (smeh otroka), tipa, *spušča, nikoli ni pravo* (147) — *neznosno vroče je smrdelo po dimu* (146) — Skozi obroče in *loputca* (135) — Njenim *do kolen, do pasu, do ramen*, ne verjamem, da bi jo mogel kdo preseči (170) — uvela trava ob cestni škarpni se je smilila (21- komu) — si je privoščil šikano (163 — Razumljivo da je borec od enainštiridesetega (199) (vejica pred da).

V bunkarju je zabil dva kola in *na njo* položil (197) — to je torej *vedel* ta nezaupljivi *Jaka in Slavko* (220) — Bila sem kot član zelo bolne družine, ko so *jih* ločili, da bi lažje preboleli smrt tega ali onega člana (233) — je ostla Gorazdova in moja skrivnost. Tudi Orleanki *ga* nisem povedala (70) — Na vprašujoče in zaskrbljene poglede gospodinje in njenih hčera se nisem mogla ozirati. Tu se nismo razumeli, v *dojemanju* teh Nemcev v *tej* kuhinji smo si *bile* tudi *me* tuje (235) — Dekleta pa so se venomer izgubljal in kadar so katero potrebovali, je ni bilo. *Ko se je* nato iznenada pokazalo (dekle), se je izkazalo, da ne iščejo te, pač pa ono (148) — In ko so se dekleta spravila v svojo kamro (148) — »So tako nevedne ali tako junaške« (150 — tu manjka tudi vprašaj) — ena od deklet (151) — Zjutraj so se dekleta tako smeje se poslavljala, kot so nas prej v smeihu sprejemale (150) — Eno od deklet je nekam izginilo... Dokler se ni vrnilo... Tiho je zlezla v posteljo (232) — Dekle je prisopihalo ob štirih. Prinesla je purana (150) — Ta divja in razkrojena vojska ni imela nobenega sistema... *Vselej na konjih, hitrejši in nevarnejši kot Nemci* (164) — Nekateri *bi se naj* že spocetka odkupili s sodčki, ki so *ga* zapeljali v postojanko (65) — najbrže (7, 10, 24 itd) — *pred se, na te, na nje, za te, za nje, za me, za se, na me, nad me, pod me, po me, za se* (vselej narazen). Skupaj pa: *pravtako* (45) — *nastežaj* (46) — *kdajbodi* (64) — *Navek!* (222) — »*a*ja«, je pritrtil (68).

Vse *veliko* je Lobnikovi *orjaško*, vse *nekoristno* pa *nejasno*: v orjaških prsih (149) — orjaška dlan (62) — orjaška očesa (27) — orjaške oči in orjaške solze (219) — orjaški netopir (264) — orjaška miza (265) — orjaške risanke (110) — orjaški očenaš (60) — orjaška veriga (31) — orjaška noža (138) — orjaški ribežnik (36) — orjaška roka (36) — orjaška preša (145); — nehasno stražarjenje (47) — nehasno nagovarjanje (71) — nehasno življenje (23) — nehasno propadla (28) — nehasen spomin (94) — čutiš, da je nehasno (156) — nad dosedanjo nehasnostjo (219) — nehasna grožnja (226).

Se bo nadaljevalo.

Jolka Milič  
Sežana

## PREKMURSKO NAREČNO BESEDJE V ROKOPISU IZ LETA 1862

V strokovni in splošno informativni publicistiki preddualističnega obdobja so v mejah Avstro-Ogrske le redki avtorji celoviteje obravnavali jezikovne in narodopisne značilnosti prekmurskih Slovencev. Eden teh je prav gotovo J. Čaplovič, ki je najprej v budimpeštanski reviji »Tudományos gyűjtemény (1823)«, leto dni pozneje pa v samostojni nemški knjižici dejansko objavil podatke in dognanja prekmurskega pisca Jožefa Košiča (J. Čsaplovits, Croaten und Wenden in Ungarn, Pressburg 1829). To Košičevo in Čaplovičevo delo zategadelj predstavlja temeljni vir preučevanja gmotnega položaja in duhovnega življenja ogrskih Slovencev v začetku 19. stoletja.

Ko sem lansko leto v budipeštanski Szécsennyjevi knjižnici ponovno prelistaval že znano temeljno gradivo o Prekmurju in Prekmurcih in iskal manj znana tiskana poročila o našem življenju, sem v rokopisnem oddelku naletel na doslej neznano (ali vsaj neregistrirano), vendar dokaj zanimivo rokopisno delce v nemščini. Avtor tega spisa je Joh. Henrick Schwicker, znani nemški pedagog in publicist, ki je po končanem učite-

ljišču v Vršču najprej služboval v Banatu, pozneje — po končani fakulteti — pa v Budimpešti.\*

Schwickerjev spis v gotski transkripciji nosi naslov: Die ungarischen Wenden-ethnographische Skitze. — Obsega 14 strani zvezkovega formata, dodano mu je pa še spremno pismo redakciji »Auslanda« (brez oznake kraja). Čeprav je poleg redne knjižnične signature na rokopisu moč zaslediti letnico 1894, je iz datacije pisma v Velikem Bečkereku razvidno, da je delo nastalo že leta 1862 (ali celo prej); poznejša letnica na rokopisu zagotavlja prav gotovo označuje čas prevzema oziroma imatrikulacije v knjižnični sklad. Ni nobenega dvoma, da je Schwickerjev spis »narodopisna skica« z določeno jezikovno informacijo in da se kot tak opira na Košiča oziroma Čaploviča. Čeprav avtor v svojem delu ne objavlja nobenih citatov in ne omenja nobenih virov, je več kot na dlani, da se je pri pisanju posluževal predhodno objavljenih del, v prvi vrsti Čaplovičeve publikacije »Croaten und Wenden in Ungarn« iz leta 1829. Kljub tej ugotovitvi, ki izhaja tudi iz nadaljnega orisa rokopisa, pa je iz posameznih odstavkov vendarle moč razbrati avtorjevo težnjo po objektivnem predočevanju položaja slovenske narodnostne skupnosti znotraj Ogrske. Za takratne politične prilike v Avstro-Ogrski je to vsekakor pomembno dejanje, celo če imamo pred očmi dejstvo, da je o prekmurskih Slovencih pisal tujec, brez podrobnejšega poznavanja dejanskega stanja.

Schwicker uvodoma določno govori o Slovencih, posebej poudarjajoč tovrstno poimenovanje med samim slovenskim prebivalstvom na Ogrskem. V nadaljevanju spet točno posreduje takrat udomačen nemški naziv (Wendi) ter nedosledno madžarsko rabo terminov — »Toti, Vandálusi, Vandali«. V nemščino pravilno prevaja tudi tiste čase udomačeno označbo slovenskega administrativnega okoliša — »Tótság«-»Slowenen Bezirk«.

Po ugotovitvi, da Prekmurje šteje približno 50.000 prebivalcev, Schwicker nadaljuje z opisovanjem značilnosti prekmurskega vaškega doma, noše in prehrane. Kratko označuje tudi najpoglavitnejše ljudske običaje, med posameznimi opisi pa je najti še omembe nekaterih zgodovinskih pojavov (protestantsko cerkveno vizitacijo leta 1627 itd.).

Jezikoslovno pomembnost rokopisa sicer očituje navedba 18 narečnih slovenskih izrazov, povezanih z narodopisnim informiranjem bralca — v takratnem madžarskem črkopisu. Zapis narečnih besed je dokaj točen, v latinici ter blizu ljudski izreki. Pri večini izrazov je zaznavna slovenska izvirnost ter tipična, stoletja utrjevana, slovenska oblika.

Za ilustracijo naj navedenm nekaj večinoma še vedno živih narečnih izrazov:

'vaški dom' — <i>prekhit</i> (= <i>predsoba</i> ) <i>klejt</i>	'pecivo' — <i>gibánicza</i> , <i>vrtanik</i>
'noša' — <i>póczio</i> (naglavna kapa) <i>pecsa</i> <i>pojász</i>	'svatba' — <i>szneha</i> (= nevesta) <i>sztarisina</i> <i>szvádbica</i>

Ceprav Schwickerjev spis po vsem tem ne predstavlja izvirnega avtorjevega dela, je njegova registracija z zgodovinskega ter narodopisno-jezikovnega vidika vendarle umestna.

F. Šebjanič  
Murska Sobota

## NEKAJ ZANIMIVIH BESED IN POMENOV IZ BELE KRAJINE

Ko so si že med vojno popravljali požgane domove in gospodarska poslopja, so v Beli krajini zadovoljni rekali: Kakovo je, je; pa makar *živim na pasji kučici*.

Ko je bilo Belemu Kranjcu nujno 'iti na stian', je pred tujcem rekel: *Grem zaradi sebe*. Le če ga niste razumeli, je pojasnil z običajnimi slovenskimi besedami. Jermen za hlače imenujejo *hlačnjak*, zato ne uporabljajo izrazov, kot so *jermen za hlače*, *hlačni jermen* ali *pas*; z *opasačem* so opasani samo v vojski.

Kadar se odpravi Beli Kranjec z *volih*\*\* v Gorjance po drva, zatakne za *škárič* (kjer je oje pritrjeno) *drvnico*, a doma teše, stoječ na hlodu — ali na tleh ali na kobili

\* I. K. Schwicker (1839—1902) je napisal več zgodovinskih in narodopisnih del, izmed katerih naj omenimo samo naslednja: Die letzten Regierungsjahre der Kaiserin-Königin M. Theresia (Wien 1871), Bilder aus der Geschichte Ungarn (Pest 1874), Zur Geschichte der kirchlichen Union in der croatischen Militärgrenze (1874), Die Deutschen in Ungarn und Siebenbürgen (1881).

\*\* Z volih — posebnost belokranjske sklanjatve.